

Χάρης Λαμπρόπουλος

Ομιλία στην εκδήλωση παρουσίασης του βιβλίου του Χρήστου Κυργιάκη «Αθέατες Διαδρομές», Εκδόσεις Άνω Τελεία, που πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 8 Ιανουαρίου 2023 στην Νέα Ιωνία

Είναι μεγάλη μου χαρά να είμαι στην παρουσίαση του βιβλίου του Χρήστου και ιδιαίτερη τιμή να πω μερικά πράγματα για το βιβλίο.

Θέλω να πω κάτι εξ αρχής.

Δεν κατάφερα να μπω στο ρόλο κάποιου που θα παρουσιάσει ένα βιβλίο και θα τοποθετηθεί για αυτό με μια κριτική ουδέτερη αντικειμενική ματιά.

Δεν μπόρεσα να είμαι ουδέτερος και αντικειμενικός, γιατί αφενός με το Χρήστο και τη Φωτεινή υπάρχει μια φιλία που έκλεισε αισίως 36 χρόνια τον περασμένο Οκτώβριο από το πρώτο έτος στο πανεπιστήμιο, με πολλές κοινές αγωνίες, αναζητήσεις, χαρές λύπες απογοητεύσεις, πολιτική δράση και πολιτικές επιλογές που σε κρίσιμες στιγμές ήταν κόντρα στο κυρίαρχο ρεύμα.

Αφετέρου γιατί διαβάζοντας τα κείμενα της συλλογής, παρόλο ότι σε κανένα δεν υπάρχει άμεση αναφορά στον ίδιο, είναι σαν έβλεπα το Χρήστο. Το Χρήστο σαν απόψεις, ιδέες, όνειρα, αγωνίες, αδυναμίες, ελαττώματα, στάση ζωής. Έβλεπα ζητήματα που είχαμε συζητήσει, είχαμε συμφωνήσει ή και διαφωνήσει.

Είναι πολύ δύσκολο, όταν επιλέγεις να μιλήσεις σε μια σύντομη παρουσίαση για μια συλλογή κοντά 90 διηγημάτων, να μην αδικήσεις θεματικές που καλύπτουν τα διηγήματα. Οπότε ας μου το συγχωρήσει ο Χρήστος και κυρίως οι ίδιες οι ιστορίες του.

Δεν μιλάμε για διηγήματα που αναφέρονται σε παρελθόντες ή μελλοντικούς χρόνους αλλά για διηγήματα, που μιλάν για το σήμερα.

Ο Χρήστος επιλέγει να μιλήσει για **διαδρομές** που το τρέξιμο της καθημερινότητας πολλές φορές τις κάνει **αθέατες** και είτε πρέπει να βρεις το χρόνο και τον τρόπο να πατήσεις ένα pause, να αποστασιοποιηθείς από την καθημερινότητα για να τις αναλογιστείς ή να βρεθεί κάποιος που να στις φέρει μπροστά σου, να σου δώσει την αφορμή να τις σκεφτείς και αυτό είναι κάτι που το πετυχαίνει η συλλογή.

Τα διηγήματα δεν έχουν έναν κοινό πρόσωπο που τα σημαδεύει ή κάποια δεν έχουν καν πρόσωπο. Όμως σου δίνει τη δυνατότητα εύκολα να τοποθετήσει ο καθένας μας το δικό του οικείο ήρωα ή αντι-ήρωα, ακόμη και τον εαυτό του, σε κάθε ιστορία. Ο αναγνώστης να γίνει κομμάτι της πλοκής, να ταυτιστεί με κάποιον από τους πρωταγωνιστές ή να διαμορφώσει ένα δικό του ρόλο.

Ο Χρήστος δεν είναι ένας επαγγελματίας συγγραφέας. Δεν αποτυπώνει τις σκέψεις του και δεν μιλάει για την καθημερινότητα εξ αντανάκλασης. Επιλέγει να μιλήσει για αυτή μέσα από τον τρόπο που την βιώνει μέσα από την εργασία του, τις κοινωνικές σχέσεις και την πολιτική του παρουσία.

Επιλέγει να καταπιαστεί με ζητήματα που τα έχουμε συναντήσει και τα συναντάμε πολλές φορές στην καθημερινότητά μας. Όμως τα κείμενα δεν αποτελούν ένα μέσο φυγής από τα ζητήματα της καθημερινότητας αλλά ένα μέσο για να μιλήσει για αυτά. Δεν επιλέγει έναν μεταμοντέρνο, ελιτίστικο τρόπο να μιλήσει μέσα από συμβολισμούς που επικοινωνούν με ένα συγκεκριμένο κοινό. Αλλά έναν πιο γειωμένο τρόπο, όχι ιδιαίτερα επιτηδευμένο αλλά ικανό να επικοινωνήσει με πλατύ κόσμο.

Αρκετά κείμενα έχουν το χαρακτήρα της μυθοπλασίας, όμως ακόμη και σε αυτά η σύγχρονη καθημερινότητα και τα θέματά της είναι παρούσα. Αν και πολλά είναι γραμμένα με τέτοιο τρόπο που αναρωτιέσαι, είναι μυθοπλασία τελικά ή όχι;

Ακόμη και σε αυτά που μοιάζουν με παραμύθια, αρκεί να ξύσεις λίγο πιο κάτω από την πρώτη ανάγνωση για να συναντήσεις την καθημερινότητα.

Ή σε κείμενα που αναφέρονται σε στοιχεία και τρόπο ζωής προηγούμενων δεκαετιών που μπορεί να φαίνονται ξένα ή και αδιανόητα για κάποιο νέο ή νέα σήμερα, υπάρχει κάτι που μπορεί να το αναγάγει σαν ερώτημα και πράξη στο σήμερα.

Η αναφορά στην καθημερινότητα, δεν γίνεται όμως από μια δημοσιολογική περιγραφική σκοπιά, δεν γίνεται με μια ουδέτερη ματιά και κυρίως όχι από μια σκοπιά αποδοχής αυτής της πραγματικότητας και υποταγής σε ό,τι και όποιους κυριαρχούν.

Τα κείμενα έχουν βαθύ πολιτικό και ταξικό χρώμα. Δεν είναι ουδέτερα. Παίρνουν θέση. Είναι με τους από κάτω, τους φτωχούς, τους αδύναμους, τους ανθρώπους του μόχθου, αυτούς που παράγουν τον πλούτο αλλά δεν τον καρπώνονται. Αντανάκλουν την κοινωνική και πολιτική διαδρομή που έχει επιλέξει και ο ίδιος και δείχνουν προς την κατεύθυνση της ανατροπής του σημερινού σάπιου κόσμου και την αναγκαιότητα της κοινωνικής αλλαγής.

Άλλωστε από το πρώτο κιόλας κείμενο ο αναγνώστης λαμβάνει το μήνυμα.

Δεκαετία του 60, καφενείο της παλιάς αγοράς κάποιας πόλης, δυο-τρεις παρέες οικοδόμων (καθόλου τυχαία βέβαια η επιλογή τους καθώς ο οικοδόμος κομμουνιστής πατέρας έχει αφήσει το αποτύπωμα στη διαδρομή του Χρήστου), ένα τζουκ μποξ με ρεμπέτικα και λαϊκά. Το ζεϊμπέκικο να αντανάκλα τις δυσκολίες και το μεράκι. Ο παράταιρος για το κλίμα του καφενείου και τη μυσταγωγία της διασκέδασης ασφαλίστης που θέλει να επιβάλει μια άλλη μουσική με επιδεικτικό τρόπο αντανάκλωντας τη δύναμη της εξουσίας και προσβάλλοντας την παρέα και τους άγραφους νόμους της διασκέδασης.

Η πολιτισμική αλλά ταυτόχρονα βαθιά πολιτική σύγκρουση παρούσα.

Και η επιλογή από την παρέα, όχι του συμβιβασμού και της υποχώρησης αλλά να αναμετρηθούν μαζί του, με το νεαρό να βάζει στο τζουκ μποξ το τραγούδι «*τούτοι μπάτσοι που ήρθαν τώρα*» με το γνωστό νομίζω σε όλους μας ρεφρέν ενώ «*οι υπόλοιποι της παρέας ήταν σε ετοιμότητα*» όπως χαρακτηριστικά αναφέρει το κείμενο.

Η δύναμη των ανθρώπων του μόχθου και η θέληση για τη ζωή κόντρα στη δύναμη της εξουσίας.

Τα κείμενα καταπιάνονται με πολλά διαφορετικά θέματα όμως σε αυτά υπάρχουν ενιαία και σταθερά αξιακά, πολιτικά και πολιτισμικά στοιχεία που τα διατρέχουν.

Η σχέση μεταξύ των ανθρώπων, η ειλικρίνεια, η ντομπροσύνη, η αλήθεια, η συμφωνία αλλά και η διαφωνία ακόμη και οξεία η αντιπαράθεση αλλά με ανοιχτά αυτιά και σεβασμό εμφανίζονται κόντρα σε λογικές της μοναδικής και απόλυτης αλήθειας.

Τα κείμενα αναφέρονται σε πολλές πλευρές της σύγχρονης κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας αλλά και σημαντικές ιστορικές στιγμές που έχουν σημαδέψει την σύγχρονη ιστορία.

Η πάλη απέναντι στο φασισμό, η Κατοχή η Αντίσταση, ο Γοργοπόταμος και ο Άρης συναντούν τον Τσε και το Πολυτεχνείο.

Σε μια περίοδο που η κυρίαρχη άποψη επιδιώκει οι νεώτερες γενιές να πάρουν διαζύγιο με την Ιστορία, το βιβλίο λειτουργεί όχι σαν μάθημα Ιστορίας αλλά ως ιστορίες ώστε οι νεώτεροι σε ηλικία αναγνώστες να διαβάσουν να ψάξουν και να μάθουν για αυτή.

Τα βιώματα της αγροτικής ζωής, οι αγωνίες, οι δυσκολίες, πώς δενόταν το βαμβάκι μόλις δεύτερο από τα διηγήματα, οι παραστάσεις κυρίως της μικρότερης ηλικίας είναι παρόντα στο βιβλίο. Άλλωστε παρατηρώντας κανείς και το εξώφυλλο του βιβλίου μπορεί να καταλάβει τη σημασία τους για το συγγραφέα. Τα βαμβακο-χώραφα από τη μια και η πόλη από την άλλη. Δύο κόσμοι μέσα σε μια ζωή.

Τα πολιτικά μηνύματα μερικές φορές ατόφια και ξεκάθαρα και άλλοτε μέσα από συμβολισμούς, θα τα συναντήσει ο αναγνώστης σχεδόν σε κάθε κείμενο.

Όχι όμως με μια μορφή μεγάλων πολιτικών επαγγελιών και έτοιμων απαντήσεων. Το κριτήριο της πράξης υπερισχύει έναντι του λόγου και είναι αυτό που καθοδηγεί τον αναγνώστη να εξαγάγει ο ίδιος τα συμπεράσματά του και το πολιτικό δια ταύτα.

«Πίσω από τα κάγκελα απολαμβάνουμε τα αγαθά που μας επιβάλλουν οι δυνάστες μας . Τρώμε και πίνουμε ό,τι μας σερβίρουν. Βλέπουμε ό,τι μας επιτρέπουν, ό,τι εξασφαλίζει την παντοδυναμία των δυναστών. Διαβάζουμε ό,τι επιλέγουν εκείνοι, αρκεί να μην αποκαλύπτει το πραγματικό τους πρόσωπο και κυρίως να μην προτείνει την ανατροπή και το γκρέμισμά τους»

αναφέρεται χαρακτηριστικά στη **Φυλακή της ζωής μας**.

Η ανάγκη του αγώνα και της συλλογικής πάλης μέσα και από τα πραγματικά διλήμματα και τις αμφιβολίες που γεννά η ίδια η ζωή και στα οποία ο καθένας μας βρίσκεται μπροστά κάποια στιγμή, έχει μια σημαντική θέση στα κείμενα.

«Θα κόψω το τσιγάρο για έναν μήνα, σκέφτηκε, αλλά δεν θα τους κάνω τη χάρη να υποκύψω στις υποχρεώσεις, ούτε θα κάνω σημαία την απεργοσπασία και ιδεολογία την παράδοση άνευ όρων». «Ένωσε καλύτερα. Μόλις είχε κερδίσει τη μάχη. Ίσως τη μεγαλύτερη, αυτή με τον εαυτό του. Δίχως να το καταλάβει, βρέθηκε στον τόπο της συγκέντρωσης. Βάδιζε δίπλα με πολλούς, πάρα πολλούς, που έδωσαν τη δική τους μάχη και την κέρδισαν. Το έβλεπε στην έκφραση του προσώπου τους. Ήταν έτοιμοι για το αδύνατο»

διαβάζουμε στο «**Θα ήθελα να τους μισήσω...**»

«Πήραμε το εργοστάσιο. Το καταλάβαμε και το δουλεύουμε μόνοι μας. Δυσκολευόμαστε πολύ αλλά τουλάχιστον το παλεύουμε. Αγωνιζόμαστε. Μαζευτήκαμε και συμφωνήσαμε να δώσουμε τη μάχη και όπου βγει. Όταν ξεκινάς έναν αγώνα, ποτέ δεν ξέρεις το αποτέλεσμα. Αυτό που μετράει, είναι να πιστεύεις στο δίκιο σου και να μην κάνεις πίσω στην πρώτη δυσκολία»

λέει ο Ανέστης στο «**Μες την υπόγεια την ταβέρνα**».

Ο Χρήστος δεν επιλέγει ένα συγκεκριμένο ύφος γραφής.

Ανάλογα με το θέμα του διηγήματος ή, θα έλεγα εγώ, με τη χρονική στιγμή και το έναυσμα που θα τον ωθήσει να γράψει -θα φανεί λίγο παρακάτω τι εννοώ με αυτό-, ο λόγος μπορεί να είναι στρογγυλεμένος, απαλός ή να είναι κοφτερός, αιχμηρός, ειρωνικός ή και οργισμένος, χτυπώντας κατευθείαν στην καρδιά του ζητήματος, όπως στο «**Σκύψε το κεφάλι, γονάτισε, άπλωσε το χέρι και ικέτεψε**».

«Μη συμμετέχεις σε τίποτα κοινό, γιατί αυτοί που έχουν το πάνω χέρι θα σε πουλήσουν. Μείνε στην άκρη, στη γωνία, σιωπηλός, για να μπορούν, όχι πια με την ανοχή σου, οι ίδιοι να σε ξεπουλήσουν. Μην τους χαραμίζεις χρήματα από το μισθό σου κάνοντας απεργία. Δεν χρειάζεται. Τους άφησες να σου αρπάξουν τόσα και τόσα. Σιγά μην τους δώσεις κι άλλα από μόνος σου. Αν θέλουν ας σου τα αρπάξουν. Το κρίμα στο λαιμό τους. Θα το βρουν κάποια στιγμή από το Θεό που βλέπει την αδικία.

Κάπου κάπου να εξαγριώνεσαι και να τα βάζεις με όλους όσοι κάνουν αυτό που δεν μπορείς εσύ. Βρίσε όταν δεν έχει λεωφορεία και μετρό, χάσε την ψυχραιμία σου όταν οι αγρότες κλείνουν τους δρόμους...

Αλλιώς πώς θα αντέξεις όταν πας σπίτι σου και το φαγητό είναι λειψό;

Το βράδυ πέσε να κοιμηθείς χωρίς τύψεις, χωρίς ερωτηματικά, χωρίς ανησυχίες και κυρίως χωρίς όνειρα. Εσύ ό,τι μπορείς να κάνεις από μεριάς σου το έκανες. Έτσι δεν είναι;

Δεν φταις εσύ που δεν έκανες κάτι παραπάνω...»

Μπορεί κάποιος να πει ότι πολλά κείμενα χρωματίζονται από μια λύπη, μια πίκρα, ίσως αμυδρά σε αυτά μπορούμε να διακρίνουμε και απογοητεύσεις, διαψεύσεις προσδοκιών από το πώς εξελίχθηκαν καταστάσεις ή επιλογές που έκαναν άτομα.

Όμως σε όλα υπάρχει ένα αδρό αποτύπωμα που τα σφραγίζει. Το αποτύπωμα της ανάγκης κάθε άνθρωπος να μην το βάζει κάτω, να αγωνίζεται για το δίκιο, για το συλλογικό καλό. Έτσι ακόμη και στις πιο δύσκολες και στενάχωρες ιστορίες της συλλογής, η αχτίδα αισιοδοξίας ότι μπορεί να πάει και αλλιώς, βάζει σφραγίδα της.

Όσοι γνωρίζουν από κοντά το Χρήστο και πιο πολύ νομίζω οι μαθητές του και οι συνάδελφοί του, καταλαβαίνουν ότι σε μια τέτοια συλλογή δεν μπορεί να λείπει η μεγάλη αγάπη του για το σχολείο, για τη μόρφωση με ένα συνολικό τρόπο, για τους μαθητές του, για αυτό που κάνει. «**Ευλογημένο επάγγελμα**» όπως τιτλοφορείται ένα από τα διηγήματα.

Τι όμως πρέπει να κάνει ένας δάσκαλος;

«Πιότερο από το μάθημα σου να αγαπάς τους μαθητές σου» είναι ο τίτλος ενός άλλου. «Αν γίνεις δάσκαλος να σπέρνεις κάθε μέρα στους μαθητές σου την αμφισβήτηση.

Αμφισβητώντας προχωράει ο άνθρωπος όρθιος. Υπακούοντας άκριτα βαδίζει πάντα σκυφτός και υποταγμένος. Τον λες άνθρωπό όμως αυτόν;» αναφέρεται χαρακτηριστικά στο διήγημα.

Το ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι επιλέγει να μιλήσει για το σχολείο όχι μόνο από την πλευρά του δάσκαλου που την ξέρει καλά αλλά και από την πλευρά των μαθητών, που η εκπαιδευτική πραγματικότητα συνθλίβει τα ενδιαφέροντά τους, τις ανησυχίες τους και κυρίως τα όνειρά τους όπως αποτυπώνεται στο «**Άλογο κούρσας**», στα «**Όμορφα όνειρα σε λαβωμένες ψυχές**» ή στο «**Έχουν και οι μαθητές όνειρα, τι δεν καταλαβαίνεις**;».

Ακόμη πιο δύσκολο θεωρώ ότι είναι να επιλέγει να μιλήσει για την σχέση μαθητών - καθηγητών ή και καθηγητών μεταξύ τους όπως πολύ παραστατικά γίνεται στα διηγήματα με τίτλο **Γ7**.

Και μπορεί να δει κανείς τι σημαίνει για έναν πραγματικό δάσκαλο ένας μαθητής και το σχολείο αν διαβάσει το διήγημα «**Το σχολείο της**», που θα αναγνωρίσει τον αγώνα της Εργατικής Λέσχης Νέας Ιωνίας και κάποιων εκπαιδευτικών που κατάφεραν να πάει στο Δημοτικό Σχολείο η μικρούλα Χαστί, προσφυγόπουλο από το Ιράν που φιλοξενούσε την οικογένειά της η Εργατική Λέσχη.

Τα προβλήματα και οι αγώνες των εκπαιδευτικών δεν θα μπορούσαν να λείπουν από τη συλλογή όπως αποτυπώνονται στο «**Ένα σηκωμένο κεφάλι χαλάει τη μούστρα**» και στο «**Οδοιπορικό ενός αναπληρωτή**».

Ένα κείμενο όμως που πραγματικά διαβάζοντας με έκανε να σκεφτώ τι πρέπει να λείπει ένας δάσκαλος στους μαθητές του σήμερα, είναι το διήγημα «**Για τη Λου**».

Σε ένα διήγημα που ξεκινώντας από μια άσχετη με το σχολείο ιστορία (κάτι που τεχνικά μπορεί να το δει κανείς και σε άλλα διηγήματα που διαπλέκονται θεματικές) μιλάει για την ουσία του ρόλου του δασκάλου μέσα από ένα μάθημα διαλεκτικής.

«Κι εμείς θα μπορούμε λοιπόν στις τάξεις για να διδάξουμε την υποκρισία, επειδή είναι αυτή που περισσεύει; Το ψέμα επειδή η κοινωνία το επιβραβεύει; Την ανεκτικότητα στην εξουσία, γιατί μας εξασφαλίζει έναν πύρινο τάφο και μια σίγουρη θέση στον κήπο της Εδέμ;

Πως οι γόννοι των κοινών θνητών θα πρέπει να αξιολογούνται και να κρίνονται συνεχώς, για να μπορούν οι αρχοντικοί κλώνοι να είναι εξ ορισμού οι πρώτοι των πρώτων;

Ας τους δείξουμε το ψέμα γιατί ίσως έτσι ξεχωρίσουν την αλήθεια.

Ας τους πούμε την αλήθεια γιατί έτσι ίσως ξεχωρίσουν το ψέμα.

Ας τους μιλήσουμε για το άδικο γιατί έτσι ίσως αναζητήσουν το δίκιο.

Ας τους μιλήσουμε για το δίκιο, γιατί ίσως νιώσουν την ανάγκη να αντισταθούν στο άδικο.

Ας τους δείξουμε τη σκοτεινή λεωφόρο της υποταγής που οδηγεί σε προορισμούς επιλεγμένους από τους άλλους και όχι από τους ίδιους.

Ας τους δείξουμε το δύσβατο αλλά φωτεινό δρομάκι των διεκδικήσεων που οδηγεί σε προορισμούς των δικών τους αναγκών και των δικών τους «θέλω».

Όλοι εμείς, όλοι εσείς, όλοι αυτοί που θέλουν να αλλάξουν τούτο τον κόσμο ας βάλουν λίγο μυαλό στην καρδιά και πολλή καρδιά στο μυαλό.»

Κάποτε ρώτησα το Χρήστο, με όλο το τρέξιμο του σχολείου, των παιδιών, των καθημερινών υποχρεώσεων, των διαφόρων προβλημάτων, της σταθερής πολιτικής και συνδικαλιστικής δράσης, πότε βρίσκει χρόνο και γράφει.

Όταν θέλω να αναπνεύσω, μου είπε.

Αυτό που αποτυπώνεται στα διηγήματα είναι ότι το γράψιμο για το Χρήστο δεν είναι κάτι ακόμη δίπλα σε όσα έχει η καθημερινότητα, είναι ένας άλλος τρόπος να δει την καθημερινότητα και να μιλήσει για αυτήν.

Μια σύγκρουση από τα ασφυκτικά «πρέπει» που μας επιβάλλονται για εκείνα τα «πρέπει» που μας δίνουν οξυγόνο.

«Πάντα θα υπάρχουν ανθρώπινες πράξεις που θα γεννούν ποιητές και μελωδούς. Για αυτές θα γράφονται ποιήματα, για αυτές και τα τραγούδια. Αυτές γράφουν ποιήματα αυτές και τα τραγούδια»,

λέει στο **«Θα χορέψουμε και πάλι - Μοσχοβολούν οι γειτονιές»**.

Αυτό λοιπόν είναι νομίζω η πρόκληση που έχουμε μπροστά μας.

Να κάνουμε περισσότερες πράξεις για να δώσουμε αφορμές σε ποιητές μελωδούς και συγγραφείς να γράψουν για αυτές. Όχι μόνο για αυτά που ζούμε, αλλά και για αυτά που μπορούν να έρθουν, για τις καλύτερες ημέρες μας που δεν τις έχουμε ζήσει ακόμα αλλά είναι στο χέρι μας να τις φτιάξουμε.

Σε αυτό μας καλεί και μας προκαλεί αυτή η συλλογή.

.....

Δείτε ολόκληρη την εκδήλωση της βιβλιοπαρουσίασης σε βίντεο [εδώ](#).

.....